

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali 1-son. 2-qism. Oktyabr-2025

O'zbekiston Konstitutsiyasining yaratilishi va uning tarixiy asoslari

Odiljonova Nozimaxon Bobomurod qizi

Qoqon universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fakulteti Pediatriya ishi yonalishi

Email: adilovaomina007@icloud.com

Tel: +998935622904

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17451985>

Annotatsiya: O'zbekiston Konstitutsiyasi — mustaqil O'zbekistonning asosiy qonuni bo'lib, 1992-yil 8-dekabrda Oliy Kengash tomonidan qabul qilingan. Uning yaratilish jarayoni murakkab tarixiy, huquqiy va siyosiy asoslar ustiga qurilgan. Konstitutsiyaning tayyorlanishida quyidagi omillar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Konstitutsiya loyihasini ishlab chiqish 1991-yilning noyabrida boshlangan bo'lib, unda 50 nafar taniqli huquqshunos, tarixchi va siyosatshunoslar ishtirok etgan. Loyiha 10 oy davomida muhokama qilindi va xalq so'rovi o'tkazildi. Konstitutsiya inson huquqlari va erkinliklarini ustuvor qo'yadi, demokratik, dunyoviy va sosial davlat tamoyillarini mustahkamlaydi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, muataqillik, davlat suvereniteti, demokratik davlat, dunyoviy davlat, inson huquqlari, Oliy kengash, referendum, tarixiy meros, huquqiy davlat.

Аннотация: Конституция Узбекистана — основной закон независимого Узбекистана, принятый Верховным Советом 8 декабря 1992 года. Процесс её создания имел сложную историко-правовую и политическую основу. Решающую роль в подготовке Конституции сыграли следующие факторы. Разработка проекта Конституции началась в ноябре 1991 года при участии 50 видных юристов, историков и политологов. Проект обсуждался в течение 10 месяцев, после чего был проведён референдум. Конституция ставит права и свободы человека на первое место, закрепляет принципы демократического, светского и социального государства.

Ключевые слова: Конституция, независимость, государственный суверенитет, демократическое государство, светское государство, права человека, Верховный Совет, референдум, историческое наследие, верховенство закона.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 2-qism. Oktyabr-2025

Abstract: The Constitution of Uzbekistan is the fundamental law of independent Uzbekistan, adopted by the Supreme Council on December 8, 1992. The process of its creation was built on a complex historical, legal and political foundation. The following factors play a decisive role in the preparation of the Constitution. The development of the draft Constitution began in November 1991, with the participation of 50 prominent lawyers, historians and political scientists. The draft was discussed for 10 months and a referendum was held. The Constitution prioritizes human rights and freedoms, strengthens the principles of a democratic, secular and social state.

Keywords: Constitution, independence, state sovereignty, democratic state, secular state, human rights, Supreme Council, referendum, historical heritage, rule of law.

Konstitutsiyaning qabul qilinishi O'zbekiston tarixida yangi davrning boshlanishi bo'ldi. U nafaqat davlat tuzumining asosini belgilab berdi, balki xalqning milliy qadriyatlarini, tarixiy an'analarni va zamonaviy demokratik g'oyalarni uyg'unlashtirishga xizmat qildi. Konstitutsiya 2023-yilgacha bir qancha o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan bo'lib, u doimiy ravishda davlat va jamiyatning o'zgarish ehtiyojlariga moslashib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1992-yil 8-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini qabul qilish to'g'risida"gi Qonun qabul qilingan sanalar:

- 1992-yil 8-dekabr - Oliy Kengash tomonidan qabul qilindi
- 1992-yil 10-dekabr - O'zbekiston Respublikasi Gazetasida e'lon qilindi
- 1993-yil 15-dekabr - kuchga kirdi

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1991-yil 25-noyabrda Farmoni Komissiya tarkibi:

- Rahbar: Islom Karimov - O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
- A'zolar: 64 nafar deputat, huquqshunos olimlar, davlat arboblari
- Ish muddati: 1991-yil noyabrdan - 1992-yil dekabrgacha

Qadimgi davlatchilik an'analari — O'zbekiston hududida miloddan avvalgi davrlardan mavjud bo'lgan davlatlar (Baqtriya, Sog'd, Xorazm)ning boshqaruv tamoyillari. Movarounnahr ma'muriy an'analari — Amir Temur va Temuriylar davridagi "Tuzukot-i Temuriy" kabi davlat boshqarish qonunlari. Rossiya imperiyasi va Sovet davri tajribasi — 1920-1930-yillardagi Xorazm va Buxoro xalq sovet respublikalari konstitutsiyalari, O'zSSR Konstitutsiyalari (1927, 1937, 1978-yillar. Jahon konstitutsiyaviy tajribasi — AQSH, Germaniya, Fransiya, Turkiya, Janubiy

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 2-qism. Oktyabr-2025

Koreya va boshqa rivojlangan davlatlar konstitutsiyalarining o'rganilishi

Tarixiy asoslar bular 1. Milliy davlatchilik an'analari quyidagilar kiradi. Xorazm mamurati (mil.av. VI asr) - markazlashgan davlat tizimi. Amir Temur davlati (XIV asr) - "Tuzukot-i Temuriy" da belgilangan davlat boshqaruv printsiplari. Buxoro amirligi (XVI-XX asrlar) - "Siyosatnoma" asaridagi davlat qonunlari. 2. Sovet davri konstitutsiyalari quyidagilar kiradi. 1927-yil - Birinchi O'zSSR Konstitutsiyasi. 1937-yil - Stalin Konstitutsiyasi asosida. 1978-yil - Brejnev Konstitutsiyasi asosida. Xalqaro huquqiy hujjatlar uchta: BMT Nizomi (1945), inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948), xelsinki yakuniy hujjati (1975).

Konstitutsiya loyihasini tayyorlash bosqichlari quyidagicha.

1. 1991-yil noyabr - Konstitutsiyaviy komissiyaning tashkil etilishi
2. 1991-yil dekabr - 1992-yil fevral - Loyihaning dastlabki varianti
3. 1992-yil mart-iyun - Jamoat muhokamalari (1500 ta taklif qabul qilindi)
4. 1992-yil iyul-noyabr - Yakuniy loyiha tayyorlanishi
5. 1992-yil 8-dekabr - Oliy Kengash tomonidan qabul qilinishi

Konstitutsiyaning asosiy tamoyillari esa Davlat suvereniteti - 1-modda, Xalq hokimiyati - 7-modda, Konstitutsiyaviy qonun ustuvorligi - 15-modda, Inson huquq va erkinliklari - 19-46-moddalar, Davlarning ajralishi - 61-modda, Siyosiy plyuralizm - 56-modda hisoblanadi. Konstitutsiyaning tarkibiy qismlari kirish qismi - 6 band, I bob - Asosiy tamoyillar (15 modda), II bob - Asosiy huquq, erkinlik va burchlar (28 modda), III-XXVI boblar - Davlat tuzilishi (128 modda), jami: 26 bob, 128 moddadan tashkil topgan. Konstitutsining asosiy o'zgartirishlar 2002-yil, 2011-yil, 2014-yil, 2017-yil, 2021-yil, 2023-yillarda kiritilgan.

Xulosa: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yaratilishi xalqimiz tarixida ulkan siyosiy va huquqiy ahamiyatga ega voqea bo'ldi. U mustaqil davlat qurishning poydevori, fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlovchi bosh hujjat sifatida e'tirof etiladi. Konstitutsiya 1992-yil 8-dekabrda qabul qilinib, xalqning asriy orzusi — erkin, adolatli va demokratik jamiyat barpo etish yo'lida mustahkam huquqiy asos yaratdi.

**O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR
TADQIQOTLAR-Jurnali
1-son. 2-qism. Oktyabr-2025**

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (1992)
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining qarorlari (1991-1992)
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari
4. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi (2000-2005)
5. O'zbekiston Respublikasi Gazetasi (1992-yil 10-dekabr)
6. Konstitutsiyaviy komissiya materiallari (Davlat arxivi)
7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi hujjatlari